

QUAESTIONES

DE

EURIPIDIS HERCULE FURENTE.

—
SCRIPSIT

DR. IULIUS ZASTRA,

SUPERIORUM ORDINUM IN GYMNASIO REGIO CATHOLICORUM VRATISLAVIENSIIUM
PRAECEPTOR, BIBLIOTHECAE PRAEFECTUS.

QUESTIONS

EURIPIDIS HERCULES FURIENTE

DR. J. H. W. B. S. J.

PROFESSOR OF GREEK IN THE UNIVERSITY OF CAMBRIDGE

Euripidis tragoedias parum esse dignas, quibus explicandis operâ impendatur, opinio est his quidem temporibus adeo vulgaris, ut qui unius alteriusve earum suscepit patrocinium, in rem parvi pretii ne dicam supervacaneam possit is videri laborem suum insumpsisse. Qua tamen opinione nihil timefactus, studia mea in unam illarum tragoediarum contuli, neque operam perdidisse mihi videor. Nec, mehercule, defuerunt, qui poetae illi legendo, interpretando, illustrando totos se traderent. Quid, quod longa saeculorum serie, ex quo litterae Graecae revixerunt, multo plures Euripidem quam Sophoclem adamaverunt? Quid quod in Baylii lexico ne uno quidem verbo Sophoclis tragoediarum fit mentio, dum Euripides summis effertur laudibus, infinitumque in modum celebratur? Vere hoc dicam, usque ad medium saeculum XVIII. Sophoclem incredibiliter neglectum, Euripidem insto plus laudis esse adeptum. Lessingius tandem, Germaniae decus, vita Sophoclis ex veterum scriptorum fontibus descripta primus huius tragoediarum excellentiam praeclaramque compositionem indicavit, eumque tamquam ducem atque imperatorem innumerabilis exercitus secutus est eorum, qui clarissimi illius poetae tragici operâ omni ex parte interpretarentur, pulcritudinemque paene divinam, quam admirationis pleni contemplantur, illustrarent. Ita factum est, ut quo plures Sophocli se addicebant, eo magis eorum, qui Euripidem sibi eligerent explicandum, minueretur numerus. Multo magis id fieri oportuit, quum in contentionem vocarentur Sophocles et Euripides, propterea quod, quum Sophocleae poesis ratio prorsus aliter esset comparata atque Euripidea, vix fieri potuit, quin huic iniuria inferretur. Instar omnium enim poetarum tragicorum erat Sophocles, a cuius arte qui paullulum recederet, nomine poetae paene indignus putabatur.

Iam ut nequaquam miramur, quod ita se habuit, sic his temporibus hanc sententiam aliquantum esse immutatam gaudemus. Nunc enim omnibus est persuasum, duos poetas inter se diversissimos viisque prorsus contrariis ingredientes, posse, ut palma sibi deferatur, efficere. Notum est dictum illud Sophoclis¹⁾, ab antiquis illis hominibus iure laudatum, se in suis tragoediis homines quales esse deberent, Euripidem quales vere essent in conspectum produxisse. Sophoclis tragoediae sunt imagines, quibus animus humanus, decerptus ex mente divina, praeclarissime depingitur et natura hominis maculis non contaminata apparet legesque quibus hominem ratione praeditum obtemperare oportet, omnesque ad unam hoc spectant, legem esse, qua nati simus, morum integritatem²⁾. Apud Euripidem contra imaginem vitae quotidianae

1) cf. Aristot. Poët. c. 26. οἶον καὶ Σοφοκλῆς ἔφη, αὐτὸς μὲν οἶον δεῖ ποιεῖν, Εὐριπίδην δὲ οἶοι εἶναι.

2) cf. O. Müller, Geschichte der griech. Litteratur, vol. II. p. 138. 139.

videmus expressam, ingens animi perturbationum vis, quas nemo Euripide melius descripsit, ob oculos ponitur, modus ille quo Sophoclis tragoediae ut quae maxime excellunt, non raro audacissime abiicitur. Quae cum ita sint, si quis ex me quaerat, utri eorum maiorem adiudicem honorem, Sophocli quidem multo maiorem deberi admirationem concedere non dubito, sed tamen Euripidem, quamvis ex certamine cum tanto adversario inuito victor discedere non possit, studio nostro minime esse indignum acriter contendo. Nonne similis ratio est in poetis duobus, qui vere patriae nostrae ornamento sunt? Schillerum dico et Goethium, quorum alter homines excelsos, animo suo conceptos, egregie depingit, alter homines, quales vere sunt, in conspectum nostrum producit. Num, quaeso, quisquam eam ob rem Goethium reprehendit, quod non ut Schiller homines solito excelsiores finxerit? Quid quod Schillerum gravissime perstrinxerunt quidam, quod personis esset usus modum humanum quasi excedentibus?

Iam ego, ut eo revertar unde deflexi, inde ab illo tempore, quo prioribus quasi labris attingere coepi antiquitatis graecae pulcritudinem, poetis scenicis paene omnem meam impendi operam neque quantum inde voluptatis ceperim, possum dicere. Ad Sophoclem quidem et Aristophanem imprimis studium meum adhibebam, neque tamen negligebam Aeschylum et Euripidem. Quum autem provincia mihi esset data, ut discipulis primae classis adscriptis Sophoclis interpretarer tragoedias, per quinque annos continuos in eis legendis industriam meam ponebam, itaque factum est, ut Trachiniarum fabulae consilium investigans atque finem, oculos converterem in omnes illas fabulas, in quibus poetae Herculem induxissent, constitueremque Euripidis fabulam, quae inscribitur Hercules furens, penitus perspicere. Adeo autem illa fabula delectatus sum, ut versionem Germanicam conficerem³⁾, in cuius praefatione quod feci promissum, nunc servaturus sum. Duae igitur erunt partes, ex quibus constabit hic libellus quarum in altera Euripidi ab iis qui Herculem furentem ex duabus actionibus minime inter se cohaerentibus constare dixerunt, iniuriam esse illatam demonstrare conabor, in altera de locis quibusdam difficilioribus disputabo, ratione habita eorum, in quibus constituendis a Pflugkii sententia discesserim.

Iam aggredienti mihi ad refutandas reprehensorum Euripidis sententias nihil propius videtur esse faciendum, quam ut fabulae argumentum quam paucissimis fieri poterit verbis exponam lectoris, quo facilius quasi uno in conspectu omnia videntes possimus facere iudicium. Antea autem lectores benevolos monitos velim, me Euripidem solum duces esse secuturum, omissis aliis iisque innumerabilibus fabulis quae de heroe illo clarissimo feruntur⁴⁾, ex quibus eas tantum eligam, quae ad rem propositam demonstrandam cum idoneae tum necessariae visae fuerint.

Hercules, qui Megaram, Creontis, regis Thebarum, filiam in matrimonium duxerat ex eaque tres genuerat filios, Argos se contulit ad labores ab Eurystheo sibi

3) Der rasende Herakles, Tragödie des Euripides, im Versmaasse der Urschrift übersetzt von Dr. Julius Zastra. Breslau 1847.

4) cf. Praefatio ad Pflugkii editionem; Erschii et Gruberi Encycl. II. b. p. 8 sqq.; Panly Realencyclopädie III. p. 1154 sq. O. Müller, die Dorier II. 411 sqq. Buttmanni Mythologus Vol. I. p. 246—272.

impositos fortiter exanclandos. Omnibus ceteris magna cum gloria perfunctus in Orcum descendit, unde arcesseret Cerberum, canem illum tricripitem. Ibi autem quum omnium spe diutius commoraretur, fama, eum mortuum esse neque unquam ad vivos esse rediturum per totam disseminata est Graeciam. Quo audito, Thebis seditio est exorta, qua Lycus, Euboea ex insula oriundus, callide utens, impetu facto Creontem interfecit, urbem suae subiecit potestati, quin etiam Herculis patrem, uxorem prolemque trucidare animum induxit. Hic rerum status initio huius tragoediae ab Amphitryone, quem uxoris puerorumque custodem reliquit Hercules, exponitur aequae ac miserrimae in qua versetur totum Herculis genus, conditio. Ad senem de sorte sua flebiliter querentem accedit Megara, moerore confecta, interrogans, eequam invenerit salutis rationem, quum ipsa iam omnem abiecerit spem. Tum senex, qui, id quod sane fieri solet, Megarae desperatione, ut se ipsum colligat, impellitur, consolatione mulieris animum demissum et oppressum erigere eique spem iniicere conatur, fore ut Hercules ab inferis revertatur. Sub haec dicta chorus senum Thebanorum procedit, qui miserum in modum virium defectum deplorant, praeteritae aetatis memoriam revocantes. Horrore eos affecit rumor, qui ad eos est perlatus, Lycum consilium Herculis pueros necandi cepisse, claraque voce puerorum sortem lamentantur. Interrumpuntur autem eorum voces lugubres a Lyco, qui consilii sui perficiendi incensus cupiditate appropinquat, senem Megaramque vehementer irridet, quod nondum desierint sperare, Herculem salutem esse allaturum, ipsum absentem Herculem acerbissimis afficit conviciis, arcu sagittisque, non hasta eum pugnare dicens, additque, non crudelitate se, verum prudentia, ut pueros necari iubeat, commoveri, ne quando ultores facinorum ab ipso commissorum existant. Tum Amphitryo, postquam filium ab opprobrio illo studuit defendere, precibus adit Lycum, ut pueris parcat, commonetque eum fortunae vicissitudinum. Graeciam etiam incusat ingrati animi, quae tantum absit, ut debitam gratiam Herculi persolvat, ut ne pueris quidem eius salutem afferat, et ira incensus se, si integris viribus neque senectute esset confectus, armis arreptis trans mare compulsurum fuisse tyrannum profiteatur. Lycus vero his minis inanibus ne modice quidem tactus ligna conferri iubet ad rogam, quem conscendant miseri, exstruendum, senesque admonet, ne societatem cum Amphitryone ineant, quum mox futurum sit, ut temeritatis eos poeniteat. Verum senes, tyranni minis nequaquam timefacti, virus acerbitalis suae evomunt desiderantque vires juveniles, ut ulciscantur eum, qui patriam ipsorum pessumdederit ipsisque servorum nomen imposuerit. Hortatur eos Megara, ne Lycum lacessentes in perniciem temere incidant, magnoque animo seni conatur persuadere, ut mortem voluntariam praeferat dedecori. Iam Amphitryo nurus precibus obsecundat quidem, sed obsecrat Lycum ut se Megaramque ante pueros mortem occumbere patiat, et Megara ut sibi liceat domum intrare vestesque funebres pueris induere rogat. Quibus concessis discedit Lycus, Megara autem et Amphitryo domum ingrediuntur. Tum chorus Herculem celebrat, eiusque laudes ad sidera usque tollit, labores eius paene incredibiles enumerans. Quo carmine finito, Megara, Amphitryo, pueri vestibis induti funebribus domo egrediuntur, summoque moerore afflicti inter se valere iubent. Quo facto ad aram considunt. Hoc autem temporis momento, tamquam stella nautis spe omni destitutis ex tenebris

effulgens, Hercules apparet, qui, Cerbero ex inferis prolato et Theseo amicissimo in libertatem vindicato tantum consumpsit tempus, ut paene sero venerit. Iam certior factus a Megara de summo, in quo sui versati sint, periculo et de consiliis a Lyco captis, immensa ulciscendi cupidine correptus regem illum flagitiis coopertum obtruncare constituit eumque ad finem domum, ubi eum expectaturus est, se confert. Senes, quibus necopinantibus laetitia est obiecta, nunc, quum Hercules reditum celebrare cupiant, magis etiam iuventutem avolavisse queruntur, neque tamen, quin verbis gaudium enuntient, facere possunt. Ecce Lycus prodit, qui, morae impatiens, Amphitryonem domo egredientem, ut Megaram puerosque iubeat exire, impellit. Qui tamen quum, quo minus obsequatur, recuset, Lycus ipse, ut victimas arcessat miseram, domum ingreditur. Dum senes id, quod mox futurum est, praesagiunt, Lycus terribili clamore edito, criminum suorum poenam dat atrocissimam. Iam curis et sollicitudine soluti senes effrenatae sese tradunt voluptati, dithyrambicum carmen canentes, quo Thebas earumque viciniam ut Hercules virtutes collaudent, invitant. Sed eheu! summa laetitia elati senes terrore afficiuntur, spectrum horrendum domo impendens conspicientes, unde calamitatem quandam divinitus missum iri suspicantur. Iam in fugam salutis causa se coniecturi sunt, quum repente Iris, Iunonis ministra, ad eos accedit, eorum reficiens animum; non urbi se Lyssamque ⁵⁾ afferre perniciem, sed contra unius Herculis genus se missas esse confirmans. Tum mandati Iunonis memor ad Lyssam comitem se convertit eamque incitat, ut ad insaniam adigat Herculem atque ad pueros stimulet trucidandos. Invitam se hoc munus suscipere ait Lyssa, ut in hominum amicos faciat impetum, Iridisque et Iunonis animum a suscepta depellere studet sententia, ne quando consilii eas poeniteat. Sed exhortationes nullam habent vim, et cum Iris pertinaciter in proposito suo perstet, Lyssa necessitate coacta exiit quam adhuc adhibuit misericordiam atque furore quasi agitata in Hercules domum properat. Senes repentino terrore quasi de gradu deiecti et Lyssae oratione de summo quod Herculi impenderet periculo certiores facti, dolorem suum cantu lugubri exprimunt. Iam dum animo anguntur necdum quid Hercules perpetraverit, sciunt, nuntius domo egreditur, qui senes percontantes omnia quae intus facta sint, edocet. Herculem narrat, omnibus ad sacra facienda comparatis, ad aram stantem subito insanum factum, filios suos, quos Eurysthei natos esse opinaretur, trucidavisse, uxoris pueros tueri conantis pectus sagitta transfixisse adventuque tantum speciei cuiusdam, quam Minervam fuisse coniecit nuntius, quominus patri manus inferret, esse prohibitum; iam humi prostratum somno sopitum iacere ab Amphitryone ad columnam alligatum, ne facinora facinoribus cumularet. Senes quorum inter luctum et timorem fluctuant animi, horrendo spectaculo (encyclemate enim domus est aperta, ita ut Hercules vincus cadaveribus puerorum uxorisque occisorum circumdatus conspici possit) maximopere commoventur, claraque voce misererrimam Hercules sortem deplorant, monentur tamen ab Amphitryone, ut summissa utantur oratione, ne expergefactus ille vinculis se liberet et toti urbi afferat pernici-

⁵⁾ de Lyssa conf. Lobeck. ad Soph. Al. v. 60. p. 103 ed. sec.

ciem. Tum Hercules somno aequae atque insania solutus neque eorum, quae perfecit, sibi conscius, conditionem suam miratur, quidque acciderit scire concupiscit. Amphitryo, qui filii amore et periculi metu in contrarias distrahitur partes, non prius quam filium insaniae vinculis non amplius teneri cognovit, prope ad eum accedere audet, eique terribilium rerum continuationem seriemque enuntiat. Tum Hercules, malorum undis effervescentibus quasi oppressus sibi ipse mortem vult consciscere, quod tamen quominus perficiat consilium, Thesei, amici carissimi adventu prohibetur. Qui quum nuntius ei esset allatus, Lycum Thebanae terrae regnum affectare, Herculi gratiae referendae causa cum exercitu appropinquans terribili cadaverum conspectu vehementer percussus⁶⁾, Amphitryonem percontatur, quid calamitatis acciderit, ab eoque de diro Herculis facinore docetur. Iam ad Herculem ipsum, qui pudore impulsus, ne a Theseo conspiceretur, caput obvolvitur, convertit oculos, eumque, ne amicis faciem occulat, exhortatur. Hercules cedit amici precibus eique consilium moriendi aperit: se vitae onus amplius sustinere non posse, quum vitae turpitudine sit intolerabilis ei, quem summis antea homines affecerint honoribus. Theseus autem animum amici confirmans eum invitat, ut secum Athenas se conferat, ubi maximos consecuturus sit honores. Tandem Hercules, ne timidus appareat neve hominum contemptum sibi contrahat, magnum capit animum⁷⁾, Theseoque se eum Athenas esse comitaturum pollicetur, itaque suum ipsius animum devincens uxorem puerosque mortuos et patrem valere iubens a Theseo adiutus discedit, quo facto senes lacrymas profundentes se praestantissimum amisisse amicum vehementer queruntur.

Iam singulas huius tragoediae partes perlustrantes quin earum multas pulcherri-
mas esse concedamus, facere non possumus. Quis est, quem Megarae, puerorum, senis tristissima sors non magnopere commoveat? Quis non intime admiretur excelsum animum Megarae non solum mortem contemnentis sed Amphitryonem etiam, ut mortem turpitudini praeferat, exhortantis? Quis Herculis inexpectato adventu non afficiatur summo gaudio? Quid quod omnibus rebus feliciter gestis Lycoque tyranno punito, horrore perfundimur, quum Lyssa prodeat, facem manu gestans? Quid dicam de illo temporis momento, quo Hercules suis occisis expergiscitur et quid manus suae perfecterint, animadvertit, quo quid gravius, quodque magis animum nostrum commoveat, potest cogitari? Quid commemorem Theseum, qui quantopere studium nostrum alliciat vix est quod moneam. Quid denique de Hercule dicam, qui vel summis malis se opprimi non patitur, sed invictum se praestat? Quid multa? Haec omnia ita sunt comparata, ut unumquemque, modo ne sensu pulcri prorsus sit alienus, summum inde capere gaudium oporteat. Verum ut singulas partes laude dignissimas esse quis con-

6) Haec tragoediae pars, quae vehementer commoverit oportet spectatorum animos, habet nonnihil similitudinis cum illo loco in Shakesperii tragoedia, quae inscribitur Hamlet, (V, 2) ubi Fortimbras, Norvegiae dux Polonis subiectis, victoriam nuntiaturus est iis, qui terribili caede humi prostrati sunt.

7) Simile magni animi exemplum exstat in Lessingii tragoedia, cui nomen est Emilia Galotti (V, 8) Ibi Odoardus, filia occisa ad principem conversus: Sie erwarten vielleicht, inquit, dass ich den Stahl wider mich selbst kehren werde, um meine That wie eine schale Tragödie zu beschliessen? — Sie irren sich! cf. Hartungii Euripides restitutus Vol. II. p. 6. 7. Pflugkii praef. ad Herc. fur. p. 7.

cedat, tamen sunt, qui totam tragoediam adspargant macula. Dicunt enim, duas, ex quibus composita sit tragoedia, partes nullo adstrictas esse vinculo. Vituperant igitur poetam, quod duas actiones, quarum una ex altera non necessario proficiscatur, conglutinaverit. Posse hanc utramque partem per se ipsam nominari tragoediam, sed desiderari cogitatum aliquod, ex quo tota explicari possit fabula. Huic opinioni addicti sunt: Lessingius⁸⁾, A. W. Schlegelius⁹⁾ I. H. Bremius¹⁰⁾, Odofr. Muellerus¹¹⁾, G. Bernhardyus¹²⁾, quibuscum aliqua ex parte F. de Raumer¹³⁾ videtur consentire.

Videamus nunc, num viri illi docti iure meritoque reprehenderint poetam. Vere duas esse partes, in quas dividi possit tragoedia, nemo concedere dubitaverit. In priore parte, quae pertinet ad versum 814. usque, Megarae Amphitryonisque Herculem frustra expectantium desperatio, Herculis reditus Lycique caedes exhibetur, in posteriore videmus Lyssam in Herculis domum irruentem, Herculem furentem, suisque occisis sollicitudine excruciatum unaque cum Theseo Athenas discedentem. Primo quidem obtutu res videtur ita se habere, ut vix facere possimus, quin cum viris supra dictis faciamus. Sed rem diligentius pensitantes facile eo adducimur, ut Euripidem ab opprobriis illis defendere posse nobis videamur. Iam quaerentibus nobis, quid fuerit, quo Herculi tantae imponerentur aerumnae, quantas cum per totam fabulam perpeti videmus, Iunonis ira haec omnia effici, est respondendum.

Iupiter, ut ex fabulis illis antiquis hanc rem repetamus, amore Alcmenae, Amphitryonis uxoris, incensus, Olympo relicto, mariti absentis specie utens ignaram nuptam decepit genuitque puerum, qui esset hominum defensor. Quo facto Amphitryo, qui iureiurando sese obstrinxerat, non prius se quam Taphios, Alcmenae fratrum occisores ultus esset, esse cum ea concubiturum, rediit. Ita factum est ut Alcmena duos pareret pueros, quorum unus vere Iovis filius poterat nominari, quamquam ab aliis pro Amphitryonis nato habebatur¹⁴⁾. Iuno, sollicita propter alienum coniugis amorem, cupidissima erat occasionis irae suae explendae, quae mox est oblata. Eo enim die quo Alcmena partum erat editura, Iupiter coram diis congregatis, hoc ipso die virum in lucem editum iri qui toti generi Iove orto dominaturus esset, indicavit¹⁵⁾. Iuno autem, invidiae plena, dolum excogitavit et postquam Iovi persuasit, ut per Stygem verba sua confirmaret, Eurystheum, Stheneli filium priorem nasci iussit itaque Iovem vehementer decepit. Inde Hercules Eurysthei subiectus erat imperio. Iuno autem tantum abfuit, ut hac in re acquiesceret, ut quantum posset Herculem persequeretur.

8) Lessing's sämtliche Werke. Carlsruhe 1823. Vol. 15. p. 112.

9) A. W. Schlegel's Vorlesungen über dram. Kunst. Vol. I. p. 253.

10) Allgemeine Schulzeitung 1828. II. p. 1193.

11) O. Müller, Gesch. der griech. Litteratur. Vol. II. p. 165.

12) Bernhardy, Grundriss der griech. Litteratur. Vol. II. pag. 881.

13) F. v. Raumer Vorlesungen über die alte Geschichte, in appendice; denuo edendas curavit animadversiones suas in libro qui inscribitur: Historisches Taschenbuch 1841, Randglossen eines Laien zum Euripides. pag. 191. sqq.

14) cf. Homeri Il. V, 392. XIV, 323. Od. XI, 266 sqq. Hesiod. Scut. Herc. vv. 1-56. Apollod. Bibl. II, 4, 6.

15) Homer. Il. XIX, vv. 100-124.

Ad cunabula eius duos angues immensae magnitudinis misisse narratur, quos tamen infans Hercules digitorum nodis suffocavit, praeclara futuri temporis facinora significans ¹⁶⁾. Adolescens, multis rebus praeclare gestis, Hercules ab Eurystheo arcessitus atque labores gravissimos suscipere iussus, recusavit servitutem, quum autem oraculo accepto ex voluntate deorum suscipiendos esse illos labores cognovisset, summo afflictus est luctu, quem Iuno ita auxit, ut in furorem incideret ¹⁷⁾.

Deinde una cum excellentissimis Graecorum viris navem conscendit Troiamque navigavit, qua urbe capta rediens tempestate per Iunonem excitata a cursu suo abreptus est ¹⁸⁾. Non paucos adiciere possum locos quibus Herculem a Iunone irata vehementissime fuisse exagitatam appareat, sed quid multa? Ad locos potius ex ea, de qua loquimur, tragoedia depromptos me converto, quibus Iunonis irae distincte fit mentio. Sunt autem hi: v. 20. Amphitryo Herculem sive Iunonis sive fatali vi coactum labores illos suscepisse dicit. Id autem, quod Amphitryo in medio relinquit, nos certum esse scriptorum locis supra allatis docemur.

V. 827—842 Iris Iovem narrat priusquam Hercules labores ad finem perduxisset, Iuno vel Iris ut eum vexarent non permisisse, sed quum iam perfunctus sit omnibus aerumnis, Iunonem eum ad liberorum sanguinem profundendum esse stimulatam, ut Iunonis Iridisque iram cognoscat; deorum, inquit, potestas evanescet, hominum autem magna erit vis, nisi hic poenas dederit.

V. 1127. Amphitryo ex Hercule, qui uxore liberisque occisis moerore oppressus de statu suo certior fieri cupit, nonne videat haec omnia ab Iunone esse profecta quaerit.

V. 1189. Theseus adveniens, simulatque stragem ab Hercule editam conspexit, exclamat: Haec est Iunonis plaga! versuque 1312 hanc suam sententiam confirmat.

V. 1253. Hercules, cui Theseus consilium sibi ipsi mortem consciscendi dissuadet, eumque monet beneficiorum quae apud homines collocaverit: at hi, inquit, nihil me adjuvant, penes Iunonem est imperium.

V. 1263. Hercules ipse se Iunoni invisum esse dicit.

V. 1304. Hercules, quem vitae taedet, non sine summa indignatione invehitur in Iunonem, quae principem totius Graeciae virum exstinxerit.

Iam si omnia quae adhuc protuli, inter se conferimus testimonia, per totam tragoediam Iunonis iram Herculis capiti quasi impendere videmus. In priore quidem parte Hercules laboribus est occupatus ab Eurystheo sibi impositis, quibus perfectis ab inferis redit, salutem suis afferens, in posteriore suis necatis moerore affectus mortem sibi consciscere vult. Ubique igitur Iunonis potentiam conspiciamus; haec enim, ut labores ab Eurystheo ei imponerentur, effecit et Lyssam misit, quae Herculem in furo-

16) Pindar. Nem. I, v. 39—47. (Dissen) Theoc. Idyll. XXIV. Apollodorus, II, 4, 8, Pherecyde auctore, angues illos lecto puerorum iniectos esse narrat ab Amphitryone, uter puerorum natura divina instructus esset, sciscitaturus.

17) Apollod. Bibl. II, 4, 12. De Herculis furore discrepant inter sese scriptores cf. Ersch. et Gruber. Encycl. II, 6. p. 16. not. 63.

18) Homer. Il. XIV. v. 250. seq. XV, v. 18—30.

rem truderet. Coniunguntur autem commode ambae tragoediae partes Iridis oratione vv. 822 seq. non prius enim dicit Iovem concessisse, ut Iuno impetum faceret in Herculem, quam omnibus ille laboribus esset perfunctus. Quod autem Bremias l. c. contendit, non unam sed duas proprie esse tragoedias, non recte mihi videtur statuisse vir doctus; etenim si fabula v. 814. conclusa esset, certo unusquisque aliquid desideraret, esset enim nobis persuasum, Iunonis iram prolatam tantum non prorsus sublatam fore, neque illam prius quieturam fuisse quam maxima in Herculem cumulasset mala. Altera autem pars, nisi vehementer erro, minime possit haberi pro tragoedia, quippe quae omni careat initio. Huc videtur accedere, quod illi terroris et misericordiae sensus, quos poetae tragici maxime student concitare, in hac tragoedia magnam habent vim in animos nostros, id quod haud dubie multo minus esset futurum, si tragoedia versu 814. esset ad finem perducta. Utrius enim magis nos miseret, eius qui post multas magnasque miseras tranquillitatem postremo consequitur, an eius qui omnes molestias vicisse sibi videtur, et subito fati vi inexorabili in malorum voraginem praecipitatur? Non difficile esse ad respondendum quivis mihi concesserit. Iam Hercules qui ex tot tantisque pugnis victor discessit et sperat fore ut tamquam ex longa navigatione in portum veniat, denuo tempestatum vi in altum quasi retruditur mare, ubi maiora pericula monstraque minantia eum circumdant.

Ceterum haec tragoedia non unicum est exemplum irae numinis, in qua positum sit totius fabulae quasi momentum. Quis est, cui non veniat in mentem Aiace Sophoclei? Nonne tota haec fabula ex ira pendet Minervae? cuius causam exponit nuntius a Teucro missus, ut Ajax eo ipso die in tentorio retineretur¹⁹⁾. Quum enim Ajax Troiam esset profecturus, pater eum ut vinceret, sed deo tantum adiutore vinceret, est hortatus. Ajax autem respondit, deorum auxilio vel imbecillum virum victoriam posse referre, se vero etiam sine diis gloriam se assecuturum esse sperare. Tum Minervam eum, ut hostes aggrediretur, impellentem, hoc modo est allocutus: Dea, inquit, aliis succurre, ubi ego constitero, hostes non perrumpent. His superbe dictis deam lacessivit, quae inde ab hoc tempore eum infesto persequabatur animo et quum Ulixem Atridasque ulciscendi gratia in castra Graecorum prorumperet, mente eum privavit. Quivis igitur qui attento animo hanc Sophocleis tragoediam perlegerit, concedat oportet, ex ira Minervae omnia, quae Aiace accidant, proficisci. Iam respicienti mihi ea quae adhuc in medium protuli animoque reputanti id pro certo videtur statuendum esse, iram Iunonis esse vinculum, quo singulae fabulae Euripideae partes inter se connectantur. Sed ut omnes, contigisse mihi, ut hoc demonstrarem, consentiant, tamen aliquid praeterea desideratur. Cuiusvis enim tragoediae quasi fundamentum quo nitatur, cogitatio quaedam vel sententia esse debet. Quocirca nobis obiicitur quaestio, quae nam inveniri possit cogitatio, qua huius tragoediae summa contineatur. Quam ad quaestionem quo melius possimus respondere, non praetermittendum esse puto, quin paucis reputemus tragoediae argumentum. Hercules quem implacabile Iunonis odium urget, postquam labores illos a choro senum celebratos voluntati oraculi obtemperans

19) cf. Sophocl. Aiace. v. 748. seq. (Lob.)

suscepit, susceptos perfecit, hominesque maximis liberavit periculis, domum redit, tyrannumque qui regnum sibi arrogavit, obtruncat. Tantum vero abest, ut placidae se dare possit paci, ut eiusdem numinis ira iterum exagitatus in insaniam incidat, ita ut uxorem liberosque mentis non compos trucidet. Iam animum inducit vitae miserias effugere, sed magnus eius animus opprimi non potest, immo vitae asperitates tolerare quam timiditatis atque ignaviae opprobrium contrahere mavult. Ecce magni atque excelsi viri imago, qui audaci animo malorum onus tolerat neque aut deorum aut hominum insidiis quominus finem propositum assequatur, potest deterreri²⁰⁾. Sic haec tragoedia aliqua ex parte cum Aeschyli Prometheo victo possit comparari, quamvis probe sciam, vix quemquam attingere posse Aeschyleae tragoediae maiestatem.

Etsi autem hoc fuisse consilium Euripidis in componenda hac tragoedia mihi persuasi, tamen ne praetermittam sententiam meam de extrema tragoediae parte, animus me impellit. Herculem Thebis discedentem Athenasque cum Theseo se conferentem videmus. Cur autem, quaeso, Athenas potissimum se confert, cur Theseus, Athenarum rex, ut Hercules Thebis relictis ipsum comitetur, efficit? Consulto hoc ab Euripide ita esse institutum, nunquam hanc sententiam mihi eripi patiar. Haud dubie Athenas celebrare immortalique gloria condecorare voluit eo, quod virum totius Graeciae excellentissimum, quem omnes Graecorum gentes honore divino colebant, Athenis habitatarum fecit. Commode autem haec patriae suae amplitudinis illustrandae ei oblata est occasio, quod Theseum ab Hercule ex inferorum vinculis ereptum esse fama exstabat. Induxit igitur poeta Theseum cum exercitu Herculi auxilio venientem, ut illi auxilii praestiti referret gratiam. Huc accedit, quod Athenienses vere Herculem ut deum coluerunt. Scimus enim, Athenienses primos ei sacra magna obtulisse, altaria templaque extruxisse, dies festos in eius honorem instituisse, quinto quoque anno celebratos, quibus nomen esset *Ἡράκλεια*²¹⁾. Huius igitur Herculis colendi rationis originem Euripides in hac tragoedia videtur respexisse. Simile quid est in Sophoclis Oedipo Coloneo, ubi poeta antiqua illa fabula perbene usus est ad Athenarum laudes efferendas²²⁾.

Brumoeus²³⁾ intimam Herculis Theseique amicitiam putat esse totius tragoediae finem atque consilium, verbisque ultimisque ab Hercule pronunciatis hanc stabilire conatur sententiam, quam Lessingius²⁴⁾ in dissertatione de Senecae tragoediis, ubi Euripidis tragoediam cum Senecae fabula eodem nomine instructa comparat, optime eo refutavit, quod sic multo maiorem tragoediae partem supervacaneam esse dixit.

20) cf. Buttmanni Mythologus I, dissert. de fabula Herculis p. 267.

21) cf. Diod. Sic. IV, 39. Ἀθηναῖοι πρότεροι τῶν ἄλλων ὡς θεὸν ἐτίμησαν θυσίαις τὸν Ἡρακλέα, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις παράδειγμα τὴν ἑαυτῶν εἰς τὸν θεὸν εὐσεβείαν ἀποδείξαντες προετρέψαντο τὸ μὲν πρῶτον ἅπαντας Ἕλληνας, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τοὺς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἀνθρώπους ἅπαντας ὡς θεὸν τιμᾶν τὸν Ἡρακλέα. Pausan. IX, 32. Polluc. Onom. VIII, c. 9. Plat. Thes. c. 35. Meursii Theseus p. 122. Otr. Mueller. Dorier Vol. II, p. 438.

22) cf. Bernhardt, Grundriss der griech. Litter. II, p. 809.

23) Brumoy, Théâtre des Grecs. A Paris 1733. tom. II, p. 722.

24) Lessing's Werke. Vol. XV, p. 123, 124.

Iam priore libelli mei parte absoluta quosdam Herculis furentis locos tractabo, tum criticae artis rationem habens, tum explicationi operam impendens, quum iudicium meum de ratione veteres scriptores recensendi studiis mihi commendata atque comprobata paucis illustravero. Censeo autem, ut statim ab initio dicam quod sentio, librorum scripturam non esse mutandam, nisi quum verba ab illis exhibita aut nullam aut scriptore prorsus alienam praebeant sententiam. Ubiunque locum ita comparatum invenimus, ibi mendum aliquod subesse licet suspicari, et quum spe ex codicibus veram scripturam eruendi destituimur, coniecturam admitti fas est. Tamen hac in re ne nimis sagaces et subtiles simus, magno opere est cavendum, quum facile fieri possit, ut verum indagandi studio abrepti scriptoris opus plane immutemus, id quod minime artis est criticae, qua quid vere scriptor in medium protulerit, non quid scribere potuerit, sit efficiendum. At quamquam haec res tam clara est atque perspicua, ut primo obtutu comprobari posse videatur, tamen fuerunt et sunt etiamnum, neque ii linguarum antiquarum imperiti, qui scriptura librorum neglecta suarum opinionum commenta scriptoribus Graecorum Romanorumque attribueri non dubitent. Sed dixerit aliquis, interdum locos inveniri, quos ut scriptore, quem ardentissimo amplexi simus studio cuiusque interiori nobis comparaverimus notitiam, non satis dignos esse credamus, adducamur, nonne eos abiudicandos esse scriptori concedi oportere? Non semper! inquam. Certe non sine summa cautione est agendum. Etenim quoto cuique contigit, ut se scribendi genus alicuius scriptoris adeo quasi imbibisse, ut quovis pignore locum quendam ab eo non esse profectum contendere posset, sibi persuaderet? Praeterea ne id quidem omittendum est, cuius Horatius mentionem facit²⁵⁾, interdum vel optimo poetae, excellentissimo historico, oratori clarissimo humani quid accidere posse. Quis enim, quamvis summa cum admiratione colat fulgentissima illa humanitatis lumina, nihil ab iis originem traxisse, quod pulcrius vel aptius possit exprimi, contendat? Sed haec hactenus. Iam ad singulos, de quibus iudicium facere constitui, transeundum est locos.

V. 6. *Τεκνούσι*, quod libri exhibent, Pflugkii mutandum esse censuit in *οικοῦσι*, quod ei non videretur hoc verbum accipi posse pro cultoribus frequentem facere; hanc autem coniecturam non solum supervacaneam esse, sed ne probari quidem posse, bene ostendit Witzschelius²⁶⁾, librorum autem scripturam, quae bonam praebeat sententiam, retineri posse, Klotzium in praefatione ad Herculem furentem p. II. demonstrat. Perquam similis sententia exstat v. 795. 96. *ὅς γὰν τέκνων τέκνοις μεταμείβει.*

V. 89. Pflugkio placuit coniecturam Reiskii Heathiique *περαίνειν* pro *παραινεῖν* accipi; sed cur codicum scriptura temere sit respuenda, non videre me fateor. *Παραινεῖν τι* non raro invenitur pro consilium dare, velut Soph. Oed. Col. v. 1181 (Neuius) *καὶ νέα παραινέσω.* Antig. v. 1326 *κέρδη παραινεῖς.* Aesch. Pers. v. 220 (Well.) *ταῦτά σοι παρήνεσα.* Arist. Nub. v. 89 *ἂν ἐγὼ παρήνεσα.*

V. 120—122. Libri exhibent: *λέπας ζυγηφόρον πῶλον ἀνέντες, ὡς βάρος φέρων τροχηγλάτοιο πῶλου.* Mendum latere in his verbis omnes editores recte observant, sed

25) Horat. epist. ad Pis. v. 360.

26) Jahn's Jahrbücher. Vol. XXXV. p. 268.

quomodo sit tollendum, non omnes idem sentiunt. Mihi Fixii mutatio maxime arrisit, quam, *κόπω* in *πόνω* mutato et verborum positione paullulum immutata amplexus sum. Iam vero postquam Hartungi censura²⁷⁾ editionis Parisiensis mihi innotuit, quam non ante versionem meam germanicam prodiisse doleo, sententiam meam cum huius viri docti coniectura commutavi. Censet quidem Hartungus l. c. p. 248 in *τροχηλάτοι* vocabulo mendum esse occultum et librarii errore *φέρωντ ὄχου τροχηλάτοι* in *φέρων* (vel *φέρων*) *τροχηλάτοι* abiisse, neque ego quidquam quod magis ad sententiae simplicitatem aptum sit, excogitari posse puto. Quo accedit, ut omnium coniecturarum, quae adhuc in medium sunt prolatae, nulla quam Hartungi minus immutat sonum ordinemque verborum. Praeter illud enim iam commemoratum vocabulum nihil nisi *ὄς* in *οὐ* mutatum voluit Hartungus. Sententia autem quam hac ratione accipimus, haec est: quasi remittentes equum iugum ferentem qui currus onus rotis acti tolerare non potest.

V. 139. Vulgatam scripturam *παρόντα* Musgravius mutavit in *περῶντα*, quem secuti sunt editores tantum non omnes. Pflugkius, recepta hac coniectura, in annotatione critica ad hunc locum pro *πέλας* sibi aptius dicit videri *πύλας*. Klotzius²⁸⁾ *πέλας* defendit, consentitque cum eo Fixius, quod, *πύλας* scriptura retenta Lycus ex Amphitryonis aedibus egredi dicatur. Hartungus²⁹⁾ perstringit eum interrogans, unde Lycus egrediens fingi possit. Non recte, opinor. V. 329. 330. enim Megara, quae vestes funebres sibi puerisque induere vult, fervidissimis Lycum adit precibus, ut aedes aperiri iubeat, quod ipsi sint exclusi neque aditus aedium sibi pateat. Quodsi Lycus ex Amphitryonis aedibus egressus esset, non puto eum portam clausurum fuisse, propterea quod praesens ipse facillime quominus Megara domum ingrederetur, poterat prohibere. Quae si ita sunt, Megarae preces haud dubie sunt supervacaneae. Sed quamquam hac in re assensum retineo, non possum tamen non consentire cum Hartungo dicente, *περῶν δομάτων πέλας* vix dici posse. *Περῶν* enim significat transgredi vel egredi, non adire. Quapropter vulgatam scripturam revocare haud scio an praestet, quippe quae commodam admittat interpretationem. Lycus iam sub finem parodi advenit et prope aedes stans a choro conspicitur, ita ut optime dici possit *παρῶν δομάτων πέλας*.

V. 149. In libris hic versus ita exhibetur, ut duae desint syllabae, quas Erfurdus *θεόν* vocabulo supplendas coniecit, eumque secuti sunt Hermannus, Matthiaeus, Dindorfus, Witzschelius, Fixius, neque ego hoc supplementum valde probabile iudicare dubito. Facile enim potuit fieri, ut librarius duobus vocabulis simili modo desinentibus (*νέον θεόν*) lapsus alterum eorum omitteret. Quare Pflugkii coniectura *ἐποιῶναι λέχους*, quantumvis sit ingeniosa, possumus carere. Hartungus autem l. c. p. 248 *νέον θεόν* plane reiicit, causa adiuncta, quam haud scio an probaverit nemo. Non infitior quidem, tota fabula novi dei Herculis nullam fieri mentionem, id quod ne opus quidem fuit, sed inde minime videtur colligi posse, Amphitryonem clarissimo illo summi Iovis consortio non gloriatum fuisse. Quod si vere Hercules Iove

27) Zeitschrift für Alterthumswissenschaft. 1847. Nro. 31 et 32.

28) In praefatione ad Herc. fur. p. IV.

29) Zeitschr. für d. Alterth. 1844. Nro. 32 et 1847. Nro. 31 p. 248.

natus fuit, non sine iusta causa deus vocabatur et quidem novus deus, ut opponeretur diis illis maiorum gentium. Simili ratione apud Aeschylum novorum deorum genus, cui Iupiter adnumeratur, veteri illi deorum progeniei opponitur, velut Prom. v. 149. *νέοι γὰρ οὐρανόμοι κρατοῦσ' Ὀλύμπου. V. 437 θεοῖσι τοῖς νέοις τούτοις.*

V. 168. Pflugkius librorum scripturam *τιμωρὸν ἐμὸν* temere videtur mutavisse in *τιμωρὸν δόμοις*, de quo Klotzius³⁰⁾ luculente disseruit, qui unum idque aptissimum poterat adiungere exemplum ex Sophocl. Electra v. 343 (Neuius) *τάμ' αὖ νοῦ-θενήματα*³¹⁾.

V. 268. Libri manuscripti pariter atque editiones antiquissimae praebent:

Ὡ δεξιὰ χεῖρ, ὡς ποθεῖς λαβεῖν δόρυ

Ἐν δ' ἀσθενείᾳ τὸν πότον διώλεσας.

Iam quid significarent verba *τὸν πότον διώλεσας*, nemo adhuc intelligere potuit, neque mihi ut ex verbis illis diligenter consideratis sanam depromerem sententiam, contigit. Restabat igitur scriptura illa a Plutarcho³²⁾ recepta, *τὸν πότον διώλεσας*, quam omnes recipere non dubitaverant, quae tamen mihi nullo modo ab Euripide videtur originem traxisse. Duae quidem sunt causae, quibus quominus haec genuina esse Euripidis verba credam impedior, quarum altera in fide scriptoris, qui illa servavit, minus firmā, altera in sententia ipsa est posita. Quum enim constet, certe veri simile sit, scriptores illos posteriores, ut Plutarchum, locos, quos ex antiquis scriptoribus afferunt, memoriter citavisse, non ita magna iis locis est tribuenda auctoritas, certe summa circumspectantia est utendum in eis recipiendis. Quapropter si eiusmodi locus aliqua ex parte alienum videtur, respici eum oportet. Iam hic locus a Plutarcho allatus mea quidem sententia nullo modo recipi debet. Quid enim dicunt senes? O dextra manus, quam cupis hastam arripere, imbecillitate autem desiderium amisisti; quae quam perversa sint, miror esse quemquam quin intelligat. Senes enim teneri se desiderio, simul se amisisse desiderium dicunt, sibi que ipse duobus versibus adversantur. Duplici autem via ingredi possumus, ut loco afferamus medellam; aut *ποθεῖς* in imperfectum mutantes, quo facto senes summo cum dolore ad tempus praeteritum respicientes finguntur et haec existit sententia: O dextra manus, quam desiderabas, (praeterito illo tempore, quum iuvenis eram) aut ad coniecturam refugientes. Priore via autem statim tamquam in mare procellosum periculisque plenum propellimur.

Nam imperfecto *ἐπόθεῖς* v. 267 pro *ποθεῖς* posito anapaestus exoritur sede quarta, ubi tragicos graecos ab eo abstinuisse neque eum nisi sede prima et quidem plerumque in nominibus propriis admisisse constat³³⁾. Quapropter nihil restat nisi ut coniectura huius loci restituere conemur integritatem. Quid autem, quaeso, propius abesse potest a librorum vestigiis quam *τὸν πότον διώλεσας*; id quod in contextum

30) Vid. praefat. p. VI.

31) cf. Matthiae Gramm. Gr. § 466, 2.

32) Plutarchus in libro: Num senī gerenda sit respublica. (Hutten XII, p. 125.)

33) cf. Hermanni Elem. doctr. metr. p. 119, seq. Freese Metrik, p. 177, seq.

recipi posse existimaverim. *Διολλύναι* verbum, cuius propria significatio est perdere, in Sophoclis Oedipo Tyr. v. 318. eleganter positum est pro *ἐπιλανθάνεσθαι*, ut a scholiasta explicatur. Exstant quidem praeter hoc unum nulla huius usus exempla, sed hoc unum videtur sufficere, quo accedit, ut exemplorum ex analogia petitorum satis magnus inveniatur numerus. *Σώζεσθαι* vel *σώζειν* enim saepe nihil aliud denotat nisi meminisse vel memoria tenere³⁴⁾, unde sequitur, ut vocabulum contrariae notionis *διολλύναι* significare possit oblivisci³⁵⁾. Quae cum ita sint, optima efficitur sententia ea quam promulgavi coniectura; *πόνον διολλύναι* enim est laborum oblivisci, ita ut sententia amborum versuum sit: *Ὁ* dextra manus, quam cupis arripere hastam, sed imbecillitate oblitus es omnium laborum i. e. omnium, quae praeterito perfecisti tempore. Quum autem rarior esset haec verbi *διολλύναι* significatio, facile fieri potuit, ut librarius, qui de verbis explicandis desperaret, mutatione opus esse sibi persuaderet.

V. 305. *ὡς τὰ ξένων πρόσωπα φεύγουσιν φίλοις
ἐν ἡμαρ ἠδὲ βλέμν' ἔχειν φασὶν μόνον.*

In libris pro *φίλοις*, quod primus Matthiaeus substituit, invenitur *φίλοι*, quam scripturam Hermannus, Witzschelius retinuit, Klotzius in praef. p. VIII. acerrime defendit contra Pflugkium, qui Matthiaei coniecturam amplexus est atque in contextum recepit, id quod Fixius quoque fecit. Iam si versus illos opinione haud praeoccupata consideramus, facere non possumus quin Pflugkio assentiamur, miremurque, quod Klotzius codicum scripturae defendendae studio inflammatus rei adeo apertae refragatus sit. Quae tandem est sententia, quae ex codicum scriptura proficiscitur? *Faciem* enim hospitem fugiunt amici. Quis autem hanc sententiam ab omni parte veram esse contendat? Sunt quidem, qui officii hospitem negligentes peregrinos supplices atrociter introitu arceant, sed inveniuntur quoque, qui summa cum liberalitate hospites excipiant. Iam haec difficultas facillimo negotio tolli potest, *φίλοι* in *φίλοις* mutato, quo facto *φεύγουσιν* est participium, quod cum *φίλοις* coniungitur et sententia inde exoritur cum in universum tum ad miseram Megarae conditionem ut quae maxime est accommodata. Nam faciem hospitem exulibus amicis unum tantum diem hilarem vultum praebere dicit. Elmsleius³⁶⁾ interpunctione mutata versum sanare posse sibi visus est, scribit ille: *ὡς τὰ ξένων πρόσωπα φεύγουσιν, φίλοι, ἐν ἡμαρ κ. τ. λ.* Quae quidem coniectura quamquam multum quo commendatur, habet, tamen eam accipere nolim. Megara enim non ad choram, sed ad Amphitryonem conversa haec pronuntiat verba, cui oratione sua animum constantem et fortem iniicere sibi proposuit. Witzschelius, qui in editione sua, quae Lipsiae 1841. prodiit, librorum scripturam receperat, postmodum³⁷⁾ ad Matthiaei probabilem accessit sententiam.

34) cf. Sophocl. Trach. v. 682. (Neuius) Eurip. Helen. v. 266 (Dind.) Suppl. v. 916. cf. Porson, praef. ad Hecubam Eurip. p. XXXV.

35) cf. Brunek. ad Soph. Oed. Tyr. v. 318.

36) ad Eurip. Med. v. 548.

37) Jahn's Jahrb. XXXV. p. 271. cf. Zeitschr. f. d. Alterthumsw. 1844. Nr. 32 p. 249.

V. 309. τὰς τῶν θεῶν γὰρ ὅστις ἐκμοχθεῖ τύχας,
προθύμῳ ἐστίν, ἢ προθυμία δ' ἄφρων.

Haec librorum scriptura a Reiskio mutata est in ὅστις ἐκμοχθεῖν τ. πρ. κ. τ. λ., quem secuti sunt Hermannus, qui pro ἢ προθ. δ' ἄφρων scripsit ἢ προθ. γ' ἄφρων, Matthiaeus, Pflugkius. Equidem vulgatae scripturae patrocinium suscipere quam mutatione illi locum relinquere malim, idemque sensisse videtur Hartungus³⁸⁾, nisi quod, num ἐκμοχθεῖ significare posset eluctari conatur, dubitavit. Et vere in hoc uno vocabulo versatur difficultas, quam quum sustulerimus, nemo inde in probanda vulgari haerebit scriptura. *Ἐκμοχθεῖν* proprie significat elaborare, tum eluctari, quum autem notum sit, verba graeca interdum pro actione vel statu ipso conatum vel initium significare, cuius rei demonstrandae gratia exempla non e longinquo sunt petenda, sed in hac ipsa tragoedia exstant³⁹⁾, quin hoc quoque loco ἐκμοχθεῖ pro μέλλει ἐκμοχθήσειν accipiendum videatur, non dubito. Vere mehercle v. 581 *ἐκπονεῖν* plane eadem ratione usurpatum videmus, ubi Matthiaeus omne tulit punctum, qui explicaverit *ἐκπονεῖν θάνατον*: in nece avertenda labores suscipere. Quidni igitur hoc loco ὅς ἐκμοχθεῖ θεῶν τύχας explicemus: qui casus a numinibus immissos eluctari conatur? Quod si haec interpretandi ratio comprobatur, Reiskii coniectura est abiicienda, quum praesertim ea recepta paullo obscurior existat dicendi ratio.

V. 340. μᾶτην δὲ παιδὸς τοι νεὼν ἐκλήζομεν.

Haec est scriptura librorum, cui editores omnes corruptelam quandam inhaerere putaverunt eique tollendae operam impenderunt. Omnium illorum nullius felicius esse commentum puto quam Fixii, qui Camperum ad *Electr.* p. 216 τοὶ τεκόντ' coniectentem sequens τὸν τεκόντ' ἐκλήζομεν in contextum recepit. Ecce Hartungus⁴⁰⁾ qui solus verum investigavisse sibi videtur, procedit exclamans, nihil esse mutandum criticosque omnes frustra sese vexavisse. Dicit autem vir doctus, v. 549 Herculem templum Iovis Servatoris nominare domum suam et aram, sed neque v. 549 Herculis est, (qui error haud scio an typhothetae tribuendus sit) et v. 523. (nam de hoc solo potest cogitari) non templum sed domum suam adloquitur Hercules dicens: Salve, o tectum et vestibulum arae meae. Negari quidem non potest, v. 48. seq. Amphitryonem narrare, Herculem Minyis devictis altare Iovi Servatori consecravisse, sed inde nihil dum colligi potest ad Hartungi opinionem probandam, quae mihi quidem nimis contorta videtur et quaesita. Etenim quis qui Graecorum perspicuitatem cognoverit, concedat, Amphitryonem dicturum fuisse: „frustra filii templum celebrabamus“? et auditores haec verba ita suppleturos fuisse: frustra igitur templum illud, quod filius tuus aedificavit, nomine Iovis Servatoris instruximus, quum tu nos non serves. Huc accedit, quod Herculem non templum sed aram tantum (*βωμόν*) Iovi condidisse narrat Amphitryo. Quocirca, quamvis alias librorum fidei multum tribuam, hoc tamen loco ab iis recedere Fixiique coniecturam praeferre malim.

38) Zeitschr. f. d. Alterth. 1837. Nro. 31. p. 248.

39) cf. v. 467. ἦοθα pro ἐμῆλες ἐπιθεῖν; v. 537. ἔθνησε pro ἐμῆλε θανέσθαι; cf. v. 550. Soph. *Electra* v. 313. (Wund.) φίλει γὰρ ὄνειν πράγμ' ἀνὴρ πράσσειν (i. e. πράξειν μέλλον) μέγα.

40) Zeitschr. für d. Alterthumsw. 1847 Nro. 32. p. 249.

V. 469. ὡς ἐξέπειθε τὸν κατασπείραντὰ σε.

Sic scribendum esse iudicavit Hermannus eumque secutus est Pflugkius, non sine iusta causa; neque tamen defuerunt, qui eius corrigendi rationem respuerent, velut Fixius eiusque censor Hartungus⁴¹⁾. Vulgatam scripturam ἐξέπειθε plane nullam prae-
bere sententiam omnes ad unum senserunt ideoque alii aliud excogitaverunt. Sic Fixius Heathii coniecturam probans σε in μέ mutavit, qua in re duabus de causis non possum quin dissentiam. Primo quidem non patet, quis persuaserit, deinde mirum est, quod ab Hercule uxoris patri persuadendum fuit, ut sibi liceret arva illa, quae Megara dote acceperat, alteri filiorum donare. Haud dubie enim penes Herculem fuit imperium illius terrae, eamque pro arbitrio filio potuit tribuere. Multo magis igitur arridet mihi Hermannii coniectura ἐξέπειθε, qua haec prodit sententia: tu accepisti arva illa, quae dote mihi tradita erant, ut patri tuo persuasisti. Quod autem Fixius non pueruli esse dicit, ut ille regnum expetat, parum considerate videtur iudicavisse. Fingamus enim patrem cui plures sint pueri, quique uni eorum se aliquid esse daturum promiserit; nonne ceteros statim eandem vel similem rem esse rogaturos credamus? Nihil est hac rogatione magis puerorum, atque ego ex viri docti argumentatione paene colligo, eum esse caelibem, certe liberis carere, et puerilis aetatis memoriam ei iam prorsus evanuisse.

Praetereundo tantum moneo, de numero liberorum Herculis scriptores discrepare. Ex Euripide quidem tres fuisse accipimus, qui tamen eorum nomina non adinnoxit; quodsi de his certiores fieri volumus, Apollodorus⁴²⁾ est consulendus, dicens: Λαμβάνει δὲ Ἡρακλῆς παρὰ Κρόντου ἀριστεῖον τὴν πρεσβυτάτην θυγατέρα Μέγαραν, ἐξ ἧς αὐτῷ παῖδες ἐγένοντο τρεῖς, Θηρίμαχος, Κρεοντιάδης, Δηϊκόων. In hoc numero cum eo consentit scholiasta Pindari⁴³⁾, qui tamen tertio nomen Ἀριστόδημον fuisse, idque nomen apud Euripidem inveniri dicit, unde in una deperditarum Euripidis fabularum id commemoratum fuisse, licet ratiocinari, quum in earum, quae hodie feruntur, inveniatur nulla. Pindarus l. c. octo filios dicit fuisse, quos ex Megara progenuerit Hercules. Duodecim filios eius fuisse narrat Hyginus⁴⁴⁾. Quinquaginta numerum filiorum, quos ex Thespii filiabus (Thespiadibus) suscepit, Diodorus⁴⁵⁾ tradit et Pausanias⁴⁶⁾.

V. 471. ξύλον καθίει, Δαιδάλον ψευδῆ δόσιν.

Hermannus Δαιδάλον in δαίδαλον (arte elaboratum) mutandum esse censuit, quod neque quisquam a Daedalo Herculi clavam datam esse tradiderit, neque si data fuisset, dici potuisset ψευδῆς δόσις. Non possum quidem non concedere, priorem huius argumenti partem esse veram; nullus enim scriptor doni illius Daedalei fecit

41) l. c. 1847. Nr. 32. p. 249.

42) Apollod. Biblioth. II, 4, 11.

43) Isthm. III, 81.

44) Hygini fab. 162.

45) Diod. Sic. IV., c. 29.

46) Pausanias IX., c. 27.

mentionem, immo Diodorus ⁴⁷⁾ a Vulcano clavam Herculi datam esse distincte tradit. Tamen in talibus rebus saepe tantam inter singulos scriptores invenimus discrepantiam, ut propter ceterorum silentium unius auctoritatem labefactare vix nobis liceat. Quod autem dicit Hermannus, etsi clavam a Daedalo accepisset Hercules, non ideo *ψευδῆ δόσιν* potuisse eam nominari, minime cum eo facio. Etenim ut ab alio quodam accepisset clavam Hercules, accepit eam tamen, id quod ex *δόσιν* vocabulo elucet, cuius integritatem ne Hermannus quidem in dubitationem vocavit. Quid autem, quaeso, refert, utrum a Daedalo, an ab alio clava donatus sit Hercules? Num donum illud a Daedalo tributum minus fallax fuisset? *Ψευδῆς* autem (fallax) ideo nominatur *δόσις*, quod Hercules clava illa armatus in summi saepe discrimen periculi sese immisit eiusque praestantia fultus vel gravissima certamina suscipere est conatus, ex quibus Megara timet ne pernicies quando coniugi proficiscatur.

V. 482. *ἔμοι δὲ δάκρυα λουτρὰ δυστήνη φέρειν.*

Vulgata scriptura est *ἔμοι δὲ δάκρυα λουτρὰ· δύστηνος φρενῶν*, quam Pflugkius retinuit, Klotzius defendit, non recte mea quidem sententia. Etenim quid sibi velint verba *δύστηνος φρενῶν*, neque Pflugkius neque Klotzius nos docet. Quamvis verum sit, *δύστηνος φρενῶν* dici posse, id quod Seidler ⁴⁸⁾ nonnullis exemplis demonstrare studuit, tamen *δύστηνος* nominativus est inusitator, quam qui possit tolerari; certe dicendum erat *δυστήνη φρενῶν*, ut recte animadvertit Hartungus ⁴⁹⁾, signumque interpolationis tollendum. Nihil secius tamen ne hoc quidem concessio sententia est plana, verba enim *ἔμοι δὲ δάκρυα λουτρὰ* (suppl. *ἔδωκε*) non satis sunt perspicua. Quocirca vulgatam scripturam abiiciens Bothii coniecturam *ἔμοι δὲ δάκρυα λουτρὰ δυστήνοις φέρειν* receperim, nisi quod *δυστήνοις* in *δυστήνη* mutandum arbitror, id quod Fixio quoque probatum video. Sic haec exoritur sententia: mihi (dedit sors) miserae, ut pro balneo vobis lacrymas offerrem. Liceat mihi, ut huius loci perspicatur sententia, pauca de more quodam veterum Graecorum afferre. Erat quidem Graecae consuetudinis, ut die nuptiali puer quidam genere proximus sponso sponsaeque aquam ad lavandum paratam ferret ⁵⁰⁾. Pollux autem ⁵¹⁾ dilucide mulierem *λουτροφόρον* hoc munere functam esse tradit eiusque narratio non paucis veterum scriptorum confirmatur locis, quos W. A. Becker ⁵²⁾ collegit. Iam totius loci summa haec est: Megara, felici praeteriti temporis conditione exposita, maximo opere queritur, quod spei futuri temporis ne extremum quidem habeat, atque flebiles lamentationes edit hasce: Mutabilis fortuna vobis pro sponsis *Κῆρας* dedit, mihi pro balneo, quod vobis paraturus eram, lacrymas, avo, qui convivium nuptiale instruere voluit, pro genero Orcum.

47) Diod. Sic. IV., c. 14.

48) Seidl. ad Eurip. Troad. v. 1180. *δύστηνος βίου, μέλος ματρός.*

49) Zeitschr. für d. Alterthumsw. 1844. Nr. 32. p. 249.

50) cf. Harpocratio s. v. *λουτροφόρος*.

51) Polluc. Onomast. III, 43.

52) W. A. Becker, Charikles. II, p. 459 seq. cf. Böttiger, Vasengemälde I, p. 143. L. C. Rhodigin' lectionum antiquarum lib. XVIII. c. 40. De statu in tumulo posita, cui nomen fuerit *λουτροφόρος* refert, Pollux VIII. c. 66.

V. 530. *Γύναι, τί καινὸν ἦλθε δόμασιν χρῆός;*

Hanc librorum scripturam, quam omnino retinendam esse mox demonstrabo, Elmsleius⁵³⁾, ut quae cum sequentibus non concineret, mutandam ratus, pro *Γύναι, τί καινὸν ἦλθε* posuit *τί καινὸν ἦλθε τοῖςδε*. Commovit autem virum doctum ad hanc coniecturam *τῶνδε* vox v. 529, pro qua Euripidem *τῆςδε* scripturum fuisse putat, si v. 530 *γύναι* posuisset. At viro docto ante omnia docendum erat, quomodo *γύναι* in hunc versum irrepere potuisset, cuius rei ego nullam me invenire posse rationem fateor. *Τῶνδε* autem optime potest defendi; videt enim Hercules e longinquo non solum uxorem, sed una cum ea patrem, liberos, virorum turbam, qua illa circumdatur. Consentaneum ergo fuit, Herculem dicere: Age, prope hos consistens exquiram! Denique huc accedit, ut *τοῖςδε* pronomine, quod Elmsleio, quum vocabulum duarum sustulisset syllabarum, interponendum fuit, multo languidior fieri videatur oratio. Tantum enim abest ut, id quod sibi persuasit Elmsleius, elegantior existat sententia, ut vocabulum *τοῖςδε* prorsus supervacaneum orationis minuere videatur concinnitatem. Tum pro Megarae nomine, quod libri exhibent, Amphitryonis nomen insequentibus verbis praeposuit Elmsleius propterea quod v. 533. Hercules diceret *τίν' ἐς ταραγμὸν ἤκομεν, πατέρες*; Sed ne hac quidem in re viri ingeniosi opinionem probare posse mihi videor. Librorum enim auctoritatem, quam quidem talibus in rebus non ita magnam esse bene scio, cui tamen aliquid tribuatur oportet, non sine iusta causa repudiandam esse acriter contendo. Idoneam autem mutandi rationem non adesse, facile intelligemus, quum sententiarum seriem paucis illustravero. Megara, Herculem e longinquo conspiciens, vehementissime commovetur dubitatque, num vere coniux sit, cuius imago ob oculos suos versetur; summo enim calamitatis onere oppressa neque ullam spem sibi relictam esse opinans, hanc subitam fortunae vicissitudinem animo comprehendere non potest. (vv. 516—522,) Postquam autem Herculem domum suam salutantem atque ex uxore quid novi accidisset quaerentem audivit, statim animum colligit paucisque verbis de statu rerum maritum docere conatur. Fere insaniens autem gaudio non de sua liberorumve, sed de Amphitryonis salute verba illa ex intimo profert animo. Hercules, sortis illius, quae Lyci crudelitate suis est comparata, prorsus ignarus, ei respondet *τί φῆς*; sed sperans, patrem senem, qui varios dubiosque vitae casus iam dudum expertus sit, uxore luculentius rem sibi exposituram esse, ad hunc se convertit, quaerens ex eo, quamnam in rerum perturbationem venerit. Megara autem, utpote mulier ad lamentationes et lacrymas viro propensior, senem loqui conantem interpellat totamque rem aperit. Sic sententiae optime sese excipiunt neque ulla opus est mutatione, ne signum quidem interpunctionis, quod Pflugkio necessarium est visum, ponendum esse putaverim propterea, quod iam omnis dubitatio Megarae est sublata⁵⁴⁾.

V. 543. *στάσει τὸ Κάδμου γ' ἐπτάπυλον ἔχει κράτος.*

Pflugkii sine iusta causa interpunctionem vulgatam mutavit et pro *γ'* posuit *δ'*, quae coniectura quam sit supervacanea et sententiarum perturbet arctam cohaeren-

53) *Classic. Journal* XV, p. 211.

54) cf. Klotzii praef. p. XI, seq.

tiam, Klotzius ⁵⁵⁾ docet, cuius verbis nihil habeo quod adiungam. Similiter v. 555. et 599. Pflugkius interpungendi rationem mutandam esse censuit, quem refellit Klotzius ⁵⁶⁾.

V. 617. οὐκ οἶδεν ἐλθὼν τάνθαδ' εἰδείην πάρος.

Matthiaeus hanc librorum scripturam mutavit in οὐκ οἶδ', ἵνα ἐλθὼν κ. τ. λ. eiusque coniecturam amplexi sunt Pflugkius et Hartungus ⁵⁷⁾. Habet sane haec scriptura nonnihil difficultatis, non tamen tantum, ut ad relinquenda librorum vestigia cogi nobis videamur. Iam quin optativus absolute posset poni, nemo adhuc dubitavit, Hermannusque ad h. l. optime huius optativi explicavit notionem ⁵⁸⁾: reversus rei domesticae statum prius cognoverim. Quae cum ita sint, non optativi usus paullo rarior commovisse videtur viros doctos, ut ἵνα interponerent; quid quod Hartungus l. c. non sine quadam cavillatione irridet Klotzium de huius optativi usu, utpotè re notissima, paucis disserentem? Commoti autem sunt ad locum mutandum eo, quod verba οὐκ οἶδεν cum sequentibus non bene cohaerere putarent. Quodsi quis contrarium ostenderit, dubitatio illis certo extorquebitur. Continent autem verba ἐλθὼν κ. τ. λ. causam antecedentium οὐκ οἶδεν. Nescit (Eurystheus), (nam) reversus rei domesticae statum prius cognoverim. Fere eadem autem sententia efficitur Matthiaei coniectura. Etenim verba: Nescit, ut prius rei domesticae statum cognoscam, haud dubie egent explicatione, ita ut plena haec sit sententia: Non feci eum certiozem, ut rei dom. st. prius cognoscerem. Quid ergo lucratur coniecturam illam recipientes? Nonne satius sit vulgatam retineri scripturam?

V. 725. ὡς ἂν σχολὴν λύσωμεν ἄσμενοι πόνων.

Canterus coniecit λύνωμεν, quod Matth. et Pflugk. receperunt, Bothius σχολῆ λυθῶμεν, Musgravius λάβωμεν, quod Fixio maxime placuit. Omnes hae coniecturae mihi videntur supervacaneae, cum vulgata scriptura tantum absit ut commodam non praebeat sententiam, ut multo magis poeticae conveniat dicendi rationi. Quid enim est λύνω σχολὴν πόνων, nisi liberare quietem laboribus? Λύνω autem cum genitivo coniungi posse, si demonstratione opus fuerit, ostendet Aeschylus ⁵⁹⁾.

V. 729. στείχει, βρόχοισι δ' ἀκνύων δεδήσεται.

Libri pro δεδήσεται quod Piersonus ⁶⁰⁾ excogitavit, exhibent γενήσεται, neque quisquam, quin mendum aliquod hic lateat, dubitet. Ita factum est, ut viri docti varia proferrent remedia. Elmsleius scribendum putavit κεκλήσεται i. e. κεκλείσεται, quod Pflugkio et Fixio adeo placuit, ut in contextum sine ulla dubitatione reciperent. Sed paullo longius mihi videtur a librorum scriptura recedere illud commentum, multoque magis arridet Piersoni coniectura δεδήσεται, quam Matth. et Witzschelius comprobaverunt. Hermannus et Dindorfius librorum scripturam intactam reliquerunt, non quod

55) praef. p. XIII.

56) praef. p. XIII. seq. cf. Witzschelii sententia in: Jahn's Jahrb. XXXV. p. 273.

57) Zeitschr. für d. Alterth. 1844. Nr. 32. p. 250.

58) cf. Bäumllein, Untersuchungen über die griech. Modi p. 260 seq.

59) Aesch. Prom. vinct. v. 1042 (Blomf.) λύσαι με δεσμῶν τῶνδε.

60) Piers. ad Moer. Attic. p. 124.

eam commode explicari posse putarent, sed quia omnium coniecturarum nulla ita videbatur comparata, ut ab Euripide profecta posset haberi. Hermannus in annotatione sibi scribendum videri dicit, βρόχοις δ' ἐν ἀρκύων γενήσεται, sed quamvis unum impedimentum, dativi sine praepositione positi explicatio, removeatur, alterum tamen, quod in γενήσεται inest, remanet. Quapropter in Piersoni coniectura δεδήσεται acquiescendum mihi videtur, non ita tamen, ut nos omni loci emendandi studio supersedere posse nobis videamur. Immo quae mihi in mentem venit ratio, afferam eam, timens quidem, ut viri docti ad eam ab omni parte sint accessuri, tamen eam non reticendam esse existimans. Coniicio: στείχει βρόχοισιν ἀρκύων γ' ἐνήσεται ξιφηφόροιαι, i. e. pergit, (Lycus) et laqueis quidem plagarum ensiferis sese immittet. Verbum ἐνήμι hac significatione usurpari, vix est quod moneam, pauca tantum afferam exempla ex Homeri Iliade IX, 700. νῦν αὖ μιν πολὺ μᾶλλον ἀγνηροίησιν ἐνθρας X, 88. τὸν περὶ πάντων Ζεὺς ἐνέηκε πόνοιαι διαμπερές. Odys. XV, 198. ἦδε δ' ὁδὸς καὶ μᾶλλον ὁμοφροσύνησιν ἐνήσει. Iam futurum medium huius verbi vix inveniri, non fugit me quidem, tamen quominus Euripides uti eo potuerit, nihil video quod impediatur.

V. 831. Ἡρα προσάψαι καινὸν αἷμ' αὐτῷ θέλει.

Quamquam haec scriptura codicum facillime potest explicari, tamen Wakefieldius ab eius mutatione non abstinuit, ponens κοινόν, eumque secuti sunt Herm. Fixius. Pflugkii in contextum quidem κοινόν recipere veritus est, tamen se non dubitare Wakefieldii accedere dicit emendationi. Καινόν autem vere fuit αἷμα, quod Hercules ex Iunonis arbitrio erat profusus, quum ad id tempus in bestias et tyrannos tantum arma tulisset, ut orbem terrarum purgaret, laboribus autem ab Eurystheo impositis perfunctus liberos esset trucidaturus. Explicationis causa autem versu sequenti verba sunt apposita: παῖδας κατακτείναντι.

V. 1003. Πάλλας κοσδαίνουσ' ἔγχος ἐπιλόφω κέρα.

Sic Wakefieldius coniecit pro codicum et Aldinae reliquarumque veterum editionum scriptura ἐπιλόφω κέρα, quam corruptam esse nemo non concedat necesse est. Stephanus ex duobus codicibus protulit ἐπιλόφω κέρα et ὑπὸ λόφω κέρα. Hanc scripturam Hermannus recepit, sententiamque explicare est conatus, sed parum simplicem, immo languidam eam esse satis demonstravit Matthiaeus. Canterus excogitavit ἐπιλογχον χερί, quo sane sententia quaedam eaque probabilis exoritur, quod tamen nimis recedit a librorum vestigiis. Iam Wakefieldii coniectura prodiit tamquam ex comparatione duarum scripturarum; vulgo scribitur ἐπιλόφω κέρα, in uno codice Stephani ὑπὸ λόφω κέρα. Inde confecit Wakef. ἐπιλόφω κέρα. Habet quidem hoc quoque nonnihil difficultatis, spero tamen fore ut Euripidem sic scribere potuisse evincam. Ἐπίλογ adiectivum in lexicis non invenitur, sed inde nondum videtur sequi, ut hoc vocabulo omnino non usi sint Graeci; nonne eo, quod in codicibus ἐπιλόφω vocabula separatim sunt scripta, possit etiam colligi, librarium sive incitiam, sive negligentiam errorem commisisse? Vocabula quidem simili modo composita inveniuntur nonnulla, velut ἐπιλογχος⁶¹⁾, quod epitheton est hastae et significat hastam cuspide instructam. Ita κέρα

61) Eurip. Hippol. v. 221.

ἐπιλόφον est caput crista i. e. galea cristata instructum. Quo concesso, nihil restat, nisi ut dativus *ἐπιλόφῳ κᾶρα* explicetur. Mihi quidem duae videntur proferri posse eius rationes illustrandi. Potest enim dativus significare locum, ubi Minerva hastam vibrans fingatur et coniungendus est cum *κραδαίνουσα*, quam interpretandi rationem mihi prius probatam fuisse non nego, neque potest dubitari, quin dativus nunquam sic usurpetur⁶²⁾. Sed quum retractarem hunc locum, hanc explicationem reiici placuit atque *ἐπιλόφῳ κᾶρα* pro dativo causae haberi. Tum pendet ex *ὡς ἄρ᾿ ἔφαινετο* et tota sententia existit haec: sed venit imago, ut cernenda apparebat, Pallas vibrans hastam, ob caput cristata galea instructum i. e. ut ex capite galea cristata instructo licebat coniiicere. Dativum autem ita posse accipi, ut ratiocinationem quandam significet, Matthiaeus⁶³⁾ et Bernhardus⁶⁴⁾ docent. Hartungus⁶⁵⁾ coniecit *ἐπιλόφος κᾶρα*, ita ut *κᾶρα* esset accusativus qui vocatur remotioris obiecti.

V. 1055. *μὴ δέσμ' ἀνεγειρόμενος χαλάσας ἀπολεῖ πόλιν,
ἀπὸ δὲ πατέρα μέλαθρά τε καταθήξῃ.*

cf. Klotzii praef. p. XIX.

V. 1303. *Χορευέτω δὴ Ζηγὸς ἢ κλεινὴ δάμαρ,
κρούουσ' Ὀλυμπον Ζηγὸς ἀρβύλῃ ποδός.*

Δέ, quod libri manuscripti et veteres praebent editiones, cum Hermanno in *δη* mutaverim; nulla enim, ne minima quidem adversandi adest ratio, sed iam ad finem, quem tota Herculis oratio spectavit, fit transitus: exultet ergo excelsa Iovis uxor. In verbis sequentibus scripturam librorum: *κρούουσ' Ὀλυμπίον Ζηγὸς ἀρβύλῃ πόδα* depravatam esse apparet, eamque emendare conati sunt viri docti, quorum tamen nulli res feliciter successit. Nam neque Brodaeus *πέδον* pro *πόδα*, neque Heathius scribens *κρούουσ' Ὀλύμπου σεμνὸν ἀρβύλῃ πέδον*, neque Pflugkius coniciens *κρούουσα πολυδόνητον ἀρβύλῃ πόδα* rem acu videtur tetigisse. Hermannus duas proposuit emendandi huius loci rationes, quarum ea, quam priore posuit loco, optime videtur ad loci sententiam quadrare, *κρούουσ' Ὀλυμπον Ζηγὸς ἀρβύλῃ ποδός*. Bene enim potest cogitari Iuno gaudio exsultans, solea pedis Olympum percutiens, quod ulciscendi cupido sit expleta. Quod autem duobus versibus bis idem positus est *Ζηγὸς* vocabulum, id non tam est singulare, ut tolerari non possit; apud Aeschylum (*Prom. vinct. v. 202. 203. ὡς Ζεὺς ἀνάσσει δῆθεν, οἱ δὲ τοῦμπάλιν Σπύδοντες, ὡς Ζεὺς μήποτ' ἄρξειεν θεῶν*) idem factum videmus.

62) cf. Matth. Gramm. Gr. § 405. Wunder ad Soph. Oed. Col. v. 309.

63) Matth. gr. gr. § 398.

64) Bernhardt, wissenschaftliche Syntax d. griech. Sprache p. 101, 102.

65) Zeitschrift f. d. Alterthumswissensch. 1847. Nr. 32. p. 250.